

R. Kiss Lenke szobrai a Képcsarnokban

Hol van a titkok forrása?

Csernay László megnyitó beszéde

Talán magyarázatra szorul, hogy az általános szokástól eltérően, természettudományokkal foglalkozó kutató létemre, miért vállalkoztam most már másodízben, a pécsi után itt Szegeden is, őszinte örömmel R. Kiss Lenke művésznő tárlatának megnyitására. A bátorságot és a kedvet sok évvel ezelőtt a Váci utcai Képcsarnok kirakatában látott két szobor megpillantása szülte. Az akkor még általam névről sem ismert művésznő tárlata lenyűgözött. A szobrok között lépésről lépésre nőtt, duzzadt érdeklődésem. Mi kapott meg ezekben az alkotásokban? Ismét és újra át kell gondolnom. A mozdulatok dinamizmusa? A felületek megmunkálása? Egy alkotáson belül sokszor ezek dialektikusnak tűnő kifejezett antagonizmusa? Azóta sem tudtam kideríteni. De a tény tény marad, az összefüggés tagadhatatlan: R. Kiss Lenke szobrai hatottak és ma is hatnak rám.

Az itt kiállított szobrok tárgyyszerű felsorolása, a címek és az alkotó gondolatainak ismertetése, egy képzőművészeti szakszerű analízis helyett szeretném megközelíteni, megfogalmazni, hogy most már évek óta miben áll rám gyakorolt hatása. Úgy érzem, valami kapcsolatnak kell, hogy legyen saját természettudományos munkálkodásom és az ő alkotásai, vagy legalábbis alkotásainak egy jól definiálható csoportja között. Nem állítom, hogy megoldottam, de talán megközelítettem a rejtélyt.

Az emberi test belsejének, az egyes emberi szerveknek, az adott szerv struktúrájának képpé formálása a modern technika vívmányaival, lehetővé teszi ezek diagnosztikai célú analízisét. A röntgen, az ultrahang, a mágneses rezonancia, a radioaktív atomok bomlása

Ősz

kapcsán keletkező sugárzás információirtartalma az utóbbi években egyre inkább segíti az orvost diagnosztikai tevékenységében, ha sikerül ezen sugárzás által hordozott információkat dekódolni, képpé alakítani. Az emberi test belsejéből nyert diagnosztikus képeink hosszú évtizedekig kétdimenziósak, síkvetületek maradtak. Csak az utolsó 10 évben kapott az orvostudomány lehetőséget arra, hogy bonyolult

matematikai eljárásokkal, számítógépek alkalmazásával, úgynevezett rekonstrukciós technikával másodpercek alatt az információkat három dimenzióba vetítse. Így váltak az elfedett belsőtől nyert képeink térhatásúakká. Az emberi szervek struktúrája e technika segítségével szinte tapinthatóvá, megfoghatóvá vált. A legtöbb modern készülék mindezt színesben, a szívdívány szinte összes színét felhasználva, nyújtja. E színes kavalkád bármilyen

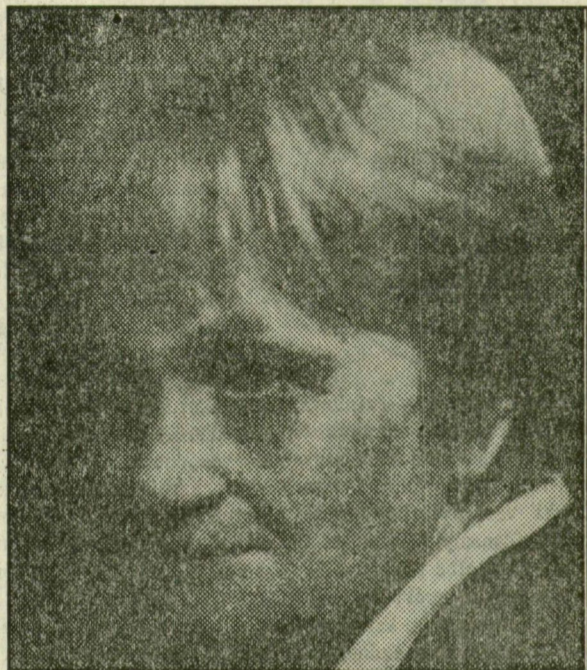
fontos és pontos analízist biztosít is, absztrakt módon mint képi élmény meditációra serkent, úz, hajszol. És ekkor rápillantok R. Kiss Lenke Születés, Feleződés, Szintézis című szobraira és úgy érzem, megvan – megtaláltam a kapcsolatot.

Az anyag, a test olykor szerencsésen normális, de olykor kényörtelenül kóros, pathológiás struktúrája átalakul, életre kel, megszépül a művész kezében anélkül, hogy ez a mély tartalmi kapcsolat a test és művészi absztrakciója között elszakadna, elveszne. Igen, valahol itt van a titkok forrása. Az orvostudomány háromdimenziós kényörtelen valósága R. Kiss Lenkénél művészetté, gyönyörködhetővé válik. Míg mi, a képalkotással foglalkozó orvosok, a test építőanyagait, az építő elemek kapcsolatát és rendjét, vagy rendezetlenségét újabb már a működést, a biokémiai történéseket, az agy működésének rejtélyes vegyi folyamatait vagyunk képesek láttatni; a művész ezzel szemben az érzést, a gondolatot, a dolgok megfoghatatlan tartalmát tükrözi, jeleníti meg és ezzel képes bennünk új érzéseket, gondolatokat ébreszteni. Valahol itt van a kapcsolat R. Kiss Lenke alkotásai és szakmánk között.

Vegyék ezt a gondolatsort egy, az emberi test matériájával dolgozó, annak törvényszerűségeit kutató orvos vallomásának, aki az Egry-díjas R. Kiss Lenke szemet gyönyörködte, gondolatokat ébresztő, érett alkotásaiban a saját munkáját látja tükröződni. A szubjektív érzések bölcsőjében így találkozik a ráció és a psziché – a háromdimenziós képeket alkotó tudomány és R. Kiss Lenke művészete.

Itt már kupola-fellegek

Ma temetik Nemes Nagy Ágneszt

Úgy egy éve keltek szárnyra nyugtalanító hírek a betegségről, az elkerülhetetlen végről, mely a küszködőre támad. Emlékszem lesütött szemmel elszuttogott szavakra, barátok, ismerősök intelmeire, menjek, ne menjek. Utolsó látogatásom a Királyhágó utcába elhalasztva. Legalábbis a világ végezetéig.

Ő épp csak hogy túl, mi többiek itt, valahol. KÖZÖTT, ahogy ő mondja. Itt, ahol vonalak, görbületek, villámok, sínek, fém-hullámhegyek határolják a két marokkal körbefogható, az állandót – a képeket... vagyis mindazt, amit Nemes Nagy Ágnes oly nagyon szeretett, verssé dédelgetett, olykor tisztelt is.

Szobrokat vittem a hajón,
és így süllyedtem el.

Amit idáig megtett: csak láb, csak szárny – az út, az ég. S aki jó egy éve már vértjét laztította, lovait és angyalait hátrahagyva, most testét kínálta a formátlan pusztulásnak.

Nincs magyar Rilke – fakadt ki egy alkalommal a csak nagy és igényes, önmagával sohasem elégedett művészre és műfordítóra jellemző túlzással, szerénységgel.

De műfordítás, költészet már valahol az élő és az éjtelen metszőpontjain... S fölöttünk a metszőpontok csillagai.

Nemes Nagy Ágnes élt 69 évet. Béke poraira. Itt már kupola-fellegek, a házak közti tér, a semmi. A Királyhágó utcában már sohanapján. Ezentúl csak a Kerepesi temetőben.

CZILCZER OLGA

Hol van a hazánk?

(Balla Zsófia: Eleven tér)

Volt egyszer egy busz kirándulás. 1979 őszén egy ikarusznyi fiatal magyar író indult Kolozsvárra, hogy az erdélyi nemzedéktársakkal – nemcsak magyarokkal, románokkal is – találkozzék. „Akkor azt hittük, hogy megkezdődött valami, holott befejeződött” – mondta erről a találkozóról a marosvásárhelyi Gálfalvi György néhány évvel később, amikor a rendszeres kapcsolattartás reménye már szertefoszlott és a magyar-román kapcsolatok nem is hű, hanem fagyfoka az abszolút nulla fok felé közeledett. Azon a buszon nekem is jutott egy hely, s a kolozsvári két nap addigi életem legfontosabb élményei közé sorolódott be. Azt hiszem, a fél romániai magyar irodalom baráti ölelését viszonzozhattuk – a Bécsbe készülő Szócs Géza ugyan csak felvillant, de végig velünk volt Kányádi Sándor, Lászlóffy Aladár, Marosvásárhelyről eljött Markó Béla és a már említett Gálfalvi György, Sepsiszentgyörgyről Farkas Árpád, a Korunk szerkesztőségében Gáll Ernő fogadott, Magyarvártára a románok is velünk jöttek, és – fogadóink, vendéglátóink között ott volt Balla Zsófia is; az ő első magyarországi kötetének megjelenése adott alkalmat erre az élménybeszámolóra.

Zsófi emberi kedvessége, női bájával fűszerezett okossága, tartózkodó nyíltsága mindenkit megejtett, aki a közelébe került. Én addig a nevét se hallottam, de megismerkedésünk után őszinte érdeklődéssel kértem el a verseit. Először csalódtam bennük: az erdélyi klasszicizált népiesség, „női” változatát vártam, s letem az akkori ízlésemtől idegen mozaik-lírát, gondolatfördékekre épülő gondolatiságot, azt a sajátosan „kolozsvári” avantgárd-eszményt, amely Szócs Géza költészetében

bontakozott ki legteljesebben – később, bár már akkor is jelen volt benne.

Balla Zsófia hangja azóta sokat változott – lágyult is, keményedett is – de mindmáig megőrizte tisztaságát; tisztán csengve száll ma is a széttöredezett világ romjai felett. „...egy margaréta arca fölragyog...” – írja egyik korai versében (az 1949-es születésű költőnő már '65-ben publikált, ő volt az erdélyi irodalom csodagyereke), majd a kamaszlanyság áhítatot felváltja a „tömeglakásba fogott / nemhúsvédsereg” felvonultatása, amely számára „Akkor is megépülnek e betonkártyavarak, / ha nem lesz, aki / lássa, mert mindenki Bent, a Falban léssen.” Ám: „Az igazság érik, mint a bor, nehéz.” És, a kétségbeesésből kiülvölve egy 1983-as versben: „Ha nincs harang, ami szóljon, / hogy a tűz ne harapózzon, én leszek a harangtorony...” Csengő hang ez, tehát asszonyi is. „A nő előbb kap a szívéhez, mint észbe” – írja Oh, jaj magam vagyok cím alatt, s a szerelem édessége-kínja sohasem hiányzik, még a legsötétebb években sem, ebből a lírából. Thomas Mann, amikor a fasizmus elől menekülve az amerikai emigrációt választotta, ezt mondta: – Németország ott van, ahol én vagyok. Balla Zsófiának, aki – ha nem is a közvetlen életveszély elől – szintén okkal hagyhatta volna el azt az országot, amely mostohája lett, van erre a Mann-i mondásra egy szerény, de magasba szárnyaló válasza: „Ahogy én élek, az a hazám.”

Balla Zsófia Eleven tér című, a Magvető kiadásában megjelent kötete még kapható a könyvesboltokban. Várja olvasóit.

BAKA ISTVÁN

Genetikai konferencia

Az egyik táblán például arról olvashattunk kísérleti anyagokat, hogy miféle genetikai változások történnek a kóvaltal indukált szójababban. Nos, a mutánsok között akadt az átlagosnál derekabb szójabab, ezért a kísérlet nem volt hiábavaló. Állt persze több tábla is az MTA Szegedi Biológiai Központjában, ahol tegnap délelőtt megkezdődött a II. Magyar Genetikai Konferencia, mégpedig Szabó Gábor professzor megnyitójával, aki elmondta, hogy a négy évvel ezelőtti első, Budapesten megrendezett konferencia lezárta a tudomány történetében egy ellentmondásos szakaszt.

Az eltelt négy év alatt sokminden történt a genetikában, sok az új kérdés például az ontogenetika, a génkifejeződés szabályozása és a sejtek közötti kapcsolatok proble-

matikáiban. Szabó professzor figyelemre méltó mondata volt, hogy a genetikai csak a többi tudományággal együtt tud igazán fejlődni, s hogy nagyobb erőfeszítéseket kell tenni azért, hogy az alaptudományok és az alkalmazott tudományok mind szorosabb kapcsolatban legyenek. Ennek az utóbbi gondolatnak volt az egyik honi apostola, a világhírű és a sztálinista genetikának be nem hódoló Györfly Barna, akinek nevével fiatal tudósokat támogató alapítványt szándékszik tenni a Genetikai Szövetség, vagy pedig emléklappal jutalmazni a tehetőséget. A konferencia, mely alatt a genetikában használatos eszközök kiállítását is megtekinthetik az érdeklődők, péntekig tart.

DAL

A tankönyvellátásról

„Ha én Kupa úr lennék, a tankönyvek ingyenesek volnának Magyarországon” – jelentette ki Vilhelm József, a Tankönyvkiadó Vállalat igazgatója csütörtökön azon a sajtótájékoztatón, amelynek témája az ideai tankönyvellátás helyzete volt. Ez ugyanis közelebb vinne bennünket – a pénzügyi tárca által is sokat emlegetett célhoz – Európához, hiszen szinte minden nyugati országban ingyenesek a tankönyvek – fűzte tovább a gondolatot a vállalat igazgatója.

A továbbiakban megjegyezte, hogy a tankönyvek ideai 85 százalékos áremelése valójában nem lesz „olyan borzalmas mint ahogy azt egyes újságírók pánikkeltően jeleztek” – hiszen például az általános iskola első osztályosai a korábbi 94 forint 50 fillér helyett most is csak 175 forintért kapják a

könyveket. Az ötödikesek 129 forint 50 fillér helyett 239 forintot, a nyolcadikosok 150 forint helyett 277-et fizetnek könyveikért. Az elsős gimnazisták 283 forint helyett 525-öt, a negyedikesek 152 forint helyett 282 forintért vásárolhatják meg a könyveket.

A félreértések elkerülésére hangsúlyozták, hogy a könyveken még a régi árak láthatók. Vilhelm József szükségesnek tartotta elmondani azt is, hogy a könyvek még mindig a jelenlegi fogyasztói ár több mint kétszeresébe kerülnek.

Elégedetten szólt az igazgató arról, hogy az ideai tankönyvellátás jobb lesz a nyár közepén remélnél. Hangsúlyozta: a nyomdák is mindent megtettek, hogy a könyvek idejében elkészüljenek, így a vártnál kevesebb lesz a késve megjelenő kötet.

ÚJ FILM

A Riviéra vadorzói, avagy: szélhámosok esete a nővel

Rendezte: Frank Oz

Főszereplők: Steve Martin, Michael Cain

A szélhámoságot is lehet profi módon művelni, úgy látszik olyannyira, hogy még filmet is érdemes készíteni róla. Persze csak akkor, ha a véletlenek játékát nem a vak szerencse, annál inkább a rendező irányítja, no meg ott van a komikus, Steve Martin a maga olykor esetlen humorával, és Michael Cain a szívődöglesztő bajuszkájával, kimért eleganciájával.

Cain alakítja a higgadt, profi szélhámost, akinek vagyona abból jött össze, hogy a rendőrfőnök segítségével megkörnyékezhessen és titokzatos hercegnek adja ki magát, aki rejtélyes missziói segítségével a vagyonos nők pénztárcáját nyitogatja. A nők úgy vélik, ha már megvan mindenük, akkor jöhet a jótékony célú adakozás, és még a szívük is megkönnyebbül, hogy lám, gazdagon is képesek „nemes célokért” áldozni. Közben a bajuszos úr meg jókorát röhög a markába, persze ezt is csak diszkrétan.

És akkor jön Steve Martin, aki szintén abból él, hogy „leveszi” a nőket néhány dolcsira, de ő koránt sem olyan „úrias”, az ő szélhámos-sága nem ismer szabályokat. És közbenyúl a sors, avagy a forgatókönyvírók keze, és a két szélhámos egymásra akad. Csakhogy a kis

P. Sz.